

Ivo Trošt:

Do vrha.

Slika.

Podbregom je prav čedna kapelica lurške Matere božje. Marsikdo se ustavi na razpotju, se prekriža po lepi stari navadi in počasti nebeško Kraljico vsaj s pobožnim vzdihom, potem si pa misli: lično delce ta-le kapelica. Gotovo jo je sezidal posestnik one-le dvanadstropne hiše, ki se na nji ponosno blesti v zlatih črkah napis „Lovro Strnad“ brez vsakršnega dostavka.

Toda moti se neznani ugibalec.

Ako pogleda kapelico bliže, lahko prebere na pročelju, da so jo postavili hvaležni podbreški občani svoji milostni Materi v petdesetletni spomin razglasenja verske resnice o brezmadežnem spočetju; nad stranskima obokoma pa mu naznanjajo uklesane črke, da so skladali za njo domači občani z delavci iz bližnjega kamenoloma. Nikjer ni posebnega oznamenila, da bi bil kaj več dal za kapelico Lovro Strnad.

Zidava je res podobna, tudi barva in robovi ob voglih so taki, kakor jih ima Strnadova hiša; mogoče, da je obe stavil isti mojster, najbrž je bil za obe stavbeni podjetnik prav Lovro Strnad, saj je bil povsod prvi, kjer je kazal krajcar zaslužka, toda plačal je samo svojo ponosno zgradbo — mali gradič, pri kapelici je pa celo zaslužil. Za take stvari ni imel drobiža, pa ga tudi ni nihče silil, da bi dal kaj več. Take požrtvovalnosti ni od njega pričakoval nihče. Zato so Lovru očitali pobožnjaštvo, ki se ga drži samo tam povsod, kjer mu vrže gotovega dobička.

Malo se je zmenil Strnad za take očitke.

Stalno si je bil načrtal pot, ki je hodil po njem. Iz tira bi ga ne spravil niti sam angel varih. Blesteči napis na pročelju njegovega doma je pomenil brez vsakršnega pojasnila, da je tukaj ustanovljeno podjetje in trgovina — za vse, kar pomnožuje bogatemu Lovru Strnadu itak silno bogastvo.

„Pa da se ne umiri, da ne mara pokojno uživati plodov svojega truda,“ so se popraševali ljudje in dostavljali:

„Vse je njegovo — vsa vas, malone vsa občina in obsežna okolica mu je dolžna. Njegovi so širni travniki do Ljubljance, njegovi temni gozdovi do samega krimskega slemena; njegov kamenolom, trgovina, gostilna, žaga, mlin, skladišče lesa doma in v mestu. Hišo ima, da niti grof ne lepše. Skozi okno pogleda, kadar hoče, in vidi, kakor daleč neso oči: vse njegovo. Vidi lahko tudi sosednjo vas in sredi vasi na hribcu župno cerkev sv. Vida s pokopališčem. Tam se mu pomudi oko med vrstami križev, med vrstami grobov onih, ki že počivajo v Bogu. Tam se spočije slednjič tudi on sam. Lahko bi pa počival tudi že sedaj v življenju. Drugim naj pusti nabiranje bogastva, sam ga ima dovolj, preveč... Že sedaj bi lahko užival telesni pokoj in mislil in skrbel za dušni mir po smrti. Ni dobro, preveč vezati duše na posvetni mamon: pohlep oslepi...“

Tako in še huje so zavidali sosedje Strnada.

Danes je že tako, da zavidamo vsakogar, ki ima groš več od nas. Strnad je pa imel mnogo, da, veliko grošev. Ko bi tudi ne županil že celo vrsto let po deželnih in cesarskih postavah, je bil takorekoč mali bog vsi širni okolici z ličnimi cerkvicami na hribcih, s snažnimi vasicami ob vznožju; po Ljubljanci vozijo njegovi čolni les in kamenje v mesto, do Ljubljance prevažajo po železnem tiru les in kamenje. Pri njem je sleherni dan kakor živ semenj. Stanovalci domačih in sosednjih vasi vozijo k njemu na prodaj les, drva, žito, živino; od njega pa jemljejo štacunsko blago, železnino, orodje, vino, apno. Hodijo na posodo po denar in donašajo obresti v denarju ali poljskih pridelkih. Ker se mu boje zameriti, pijo čez mero. Tedaj se jim razveže jezik, da hvalijo Lovra, kakor najeti; naslednji dan pa zabavljajo, da je oderuh, ki ima za nič vino, da je dovolj bogat in bi lahko posojal kar tako. Kmalu jih pa zopet obide potreba, da pridejo ponižni, skesani prosit podaljšave, potrpljenja...

Pravcati semenj dan za dnem. Strnad zapisuje, računa, se pogaja, kupuje, prodaja — večinoma sam. Drugim ne zaupa mnogo. Vendar ga hvalijo v lice in trde, da ga ni blizu ne dalcč človeka, ki bi mu mogel očitati nepoštenost. On molči in dela ter prejmlje po isti ceni hvalo in grajo.

Takšen je bil Lovro Strnad, takšen ostane. Kjer čuje, da je na prodaj košček zemljišča, gozd, les, hiša, kdo drugi je kupec kot Strnad?

„Še to mora biti moje — vse moje prav do vrha na Krimu,“ si je mislil. „Potem bom lahko izpregel. Počival bom ter gledal skozi okno na vrh Krima. Še to in to moram doseči, moram . . .“

Da je le došel prodajalec, gotovo sta se pogodila.

Zato so ljudje, ki jim je bolj mar tuja sreča kot lastna, že dvomili, da bi bili pošteni viri Strnadovih dohodkov. Trdili so, da je najbrž v zvezi s samim rogačem, ki mu donaša denarje.

Strnad šteje že nad šestdeset let svojega dobičkosnega življenja. Še vedno je priden kot mravlja in živahen kakor pred četrstoletjem. Život mu je postal nekoliko obilen, ne preveč, a lahna rdečica na licu je zanesljiv dokaz, da je Stvarnik možu poštenjaku ohranil trdno zdravje.

Oni dan je šel na Krim in se prehladil.

Danes upira pomladno solnce svoje žarke v visoka okna, kakor da pozivlja hišnega gospodarja: „Ej, Lovro, pridi v božjo naravo! Veseli se življenja, bodočega se vsepovsod. Dovolj si skrbel za pokoj na stara leta!“

Prav izzivajoče se je upiralo solnce v kapelico in strmo pečino nad kamenolomom. Morda bi bilo rado pokukalo v Lovrovo sobo in poprašalo, kaj misli o njegovem zdravju tam se mudeči zdravnik. To radovedno solnčece! Ali se mu smili bolni Lovro?

* * *

Malega posestnika sin, si je mislil Lovro Strnad, ko je dovršil ljudsko šolo, da je človeku še najbolje, ako je zadovoljen z malim. Želel si je skromne sobice, nič večje kakor tako, da bi lahko stala v nji njegova postelj in bilo bi dovolj. Dela se ni strašil. Kjer je pa delo, je tudi jelo, je ponavljal in se v svoji skromnosti ni bal bodočnosti. Delal je in varčeval za lastno sobico. Neki trgovec je videl

njegovo marljivost, varčnost in sposobnost sploh, pa ga je povabil k sebi, da se izučí v trgovini. To je dobro došlo razumnemu dečku, ki je uganil, da se po tem potu še najlažje postavi na svoje noge: svojo sobico bo imel in svojo streho.

Gospodar ga je čislal in zelo cenil njegovo marljivost. Leto za letom mu je zviševal plačilo. Denarje je pa deček zopet dajal v — kupčijo. Tako je rastel njegov kup kar obenem na dveh straneh, zakaj gospodar je delil ž njim potem čisti dobiček. Skromna sobica se je ob tem razširila najprej v veliko sobo z mnogimi okni, pozneje celo razdelila v več sob in kuhinjo, jedilne shrambe, kleti, hleve — skratka v mogočno lastno hišo. Tam bo užival sadove svojega truda v miru in pokoju.

Po očetovi smrti je prejel nekaj dote in jo vestno priložil vidno se zvišajočemu kupu prisluženih in prihranjenih denarcev. Slednjič ga je povabil gospodar, naj bo njegov drug v trgovini. Skupno hočeta deliti ves dobiček. Tudi to se je zgodilo, in sicer ne na škodo Lovra Strnada. Njegovo premoženje se je množilo od dne do dne, kakor da počiva na njem poseben blagoslov božji.

Ko je umrl gospodar, se ni mogel več sporazumevati z njegovim sinom. Ločil se je od njega, prišel Podbreg in začel samostojno trgovino. Marljivost in varčnost in sreča ga niso ostavile več. Sezidal je ogromno poslopje za trgovino in gostilno, kupil mlin in žago, trgoval na drobno in debelo, da je slednjič skoro nehote ugnal nasprotnika — sina nekdanjega gospodarja. Vsi so mislili, da sedaj ustavi pridobivanje bogastva, kupičenje vrednosti ter pojde zares uživati zasluženi pokoj. Nič. Lovro Strnad je poiskal v okolici najbogatejšo žensko, jo zasnužil in pripeljal na svoj dom kakor pravcati podbreški grof. S tem je pomnožil svoje bogastvo in prikupil več travnikov in gozdov. Sosedje so začeli strmeti ob njegovi sreči. Tudi njegova ženka ga je občudovala ter tiho opravljala gospodinjske posle v hiši; svojega moža pa ni umela, čemu si kupiči toliko imetja. Vedno je snoval kak nov načrt.

„Še to moram izvršiti. Kri in meso mora postati moja misel, potem pojdem počivat.“

„Saj je že vse tvoje od Ljubljance do Krimskega vrha,“ mu je ugovarjala žena.

„Miruj, Anica,“ ji je rekel. „Kako sladko bova počivala potem, le pomisli!“

Anica je slušala; verjela mu pa ni.

Otrok tudi niso imeli pri Strnadovih.

Lovro je ostal stari Lovro in vedno starejši Strnad: vse je hotel kupiti in vse imeti. Oni dan je slišal, da je na prodaj tisti mali košček zemlje na vrhu Krima, ki je stala na njem lesena piramida. Mnogo ni vreden tisti svet in veliko ga ni, toda Lovro si je mislil: „Potem bo zares vse moje — do vrha in še na vrhu. Ko bom doslužen trgovec v pokoju, mi bo uhajal pogled kar s postelje skozi okno na oni košček zemlje, na tratico in skalovje na vrhu v sladki zavesti, da sem jih pridobil jaz, da so moje.“

Došel je prodajalec in Lovro se je dvignil ž njim po dolgi strmi poti, po topečem se pomladnjem snegu na vrh Krima. Ob vznožju so ju že pozdravljali kimajoči zvončki in ob prisojnih rebrih trobentice, gori višje pa samo še pomladanski teloh in zimzelen. Proti vrhu sta gazila po snegu. Tedaj se je prehladil Lovro Strnad.

Danes gleda zlato solnčece skozi na pol zastrta okna v njegovo spalnico, da bi zvedelo, kaj meni zdravnik o njegovi bolezni. Že tretji dan ga drži v postelji; bolezen se pa preminja, pravijo, na tretji, sedmi in deveti dan — na bolje ali na slabeje, kdo ugane?

Kakor senca je hodila Strnadovka k bolniku in od bolnika. Zdravnik je preiskoval bolezen, sestavljal diagnozo, si popravljajl naočnike in nabiral obraz v zelo resne poteze. Strnadovka se ga je bala.

No, solnce je bilo poštenejše od zdravnika. Uganilo je pa tako-le: Zdravnik iz same ozirnosti ne mara razodeti skrbni ženki resnice. Bolnikovo votlo hropenje, pojema-joča telesna moč, njegovo mrtvaško lice, ali ne pomeni vse to, da je blizu konec? Ko dospe potnik do vrha, stopa navzdol.

Opoldne so mu že peli vsi štirje zvonovi pri sv. Vidu. Peli so pa tudi po vseh podružnicah in naznanjali žalostno novico, da je Lovro Strnad nastopil zasluženi pokoj. Dosegel je počitek, ki je stremil po njem vse življenje, a ne na kupu pridobljenega bogastva, marveč na hribcu pri župni cerkvi sv. Vida — na pokopališču.

Ali je ob koncu spoznal grozno prevaro, ki ga je mamila od prve zavednosti pa do smrti? Morda.

Kakor v prešerni samopašnosti so se poigravali solnčni žarki na steni poleg mrtvaške postelje Lovra Strnada. Najbrž bi bili radi pisali na njo njegovo dosedanje življenje

in beležili s tresočimi rokami — neizogibni konec, obenem konec grozne prevare. Saj je bilo življenje Lovra Strnada ena sama prevara.

Ob zahajajočem solncu se je samotno blestel „Lovro Strnad“ na pročelju lepe gosposke hiše, gradiča, a med živimi je ostal samo njegov spomin. Ljudje so obžalovali njegovo smrt in njegovo vdovo. Tako bogat in tako sam, ona pa tudi nič manj osamljena na stara leta. Njegovi sorodniki jo bodo sovražili, ker jim bo na poti zaradi bogate dedščine, ki bi jo bilo itak vsem dovolj, ali človeški pohlep je kakor volk: večja kakor je staja, ki je zašel vanjo, tem huje trga in davi. Saj se tudi Strnada ni godilo bolje, ko se je hital za dozdevno srečo.

Danes se je na pokopališču sv. Vida njemu odpiral grob in grob njegovi dolgi prevari. Ječé so peli vsi štirje zvonovi. Njih glas je tužno donel tudi po daljnjih hribih, odmeval iz nižave celo na vrh Krima, na oni košček trate in skalovja, ki ga Lovro Strnad vendar nikdar ni mogel nazvati svojega skozi okno zaželjenega počivališča.

Iz groba pri cerkvi sv. Vida ga ni mogel videti, ko se je zgrnila nanj zemlja ob velikanski udeležbi sorodnikov. Ljudje so opažali, da jih je vedno več — kakor gob po dežju.

* * *

Še danes se ustavi marsikak popotnik Podbregom pred kapelico lurške Matere božje. Mogoče je tudi, da si misli: Ta-le zidava hiše in zidava kapelice svedočita enega mojstra, enega gospodarja. Toda nad velikimi vrati, ki je nekdanj skozi nje vrvelo bučno življenje, ni več blestečega napisa v zlatih črkah. Sorodniki so se pravdali z vdovo za bogato dedščino, slednjič s kladivom odpravili zlati napis raz zid in prodali lepo hišo-gradič v tuje roke.

Mnogo je bilo dedščine in dolga pravda.

Črno oblečeni vdovi niso mogli prikratiti v hiši do-smrtnega bivališča, kakor bi ga bili radi, da bi imela hiša višjo ceno. Kakor senca hodi po stopnicah, iz sobe v sobo, kakor duša pokojnikova iščoča še vedno miru in pokoja, ki ga ni mogla najti v življenju. Sedaj šele se včasih dozdeva vdovi, da pomalem umeva njegovo usodno prevaro ter moli za milost njegovi duši. — Solnce pa upira svoje žarke kakor nekdanje dni v okno dvonadstropne hiše in spominja vdovo boljših časov, ko ni vedel Lovro Strnad,

ni vedela ona sama, kako bridko se varata v življenju. Mlin ropoče in žaga bobni ob vodi, kamenje in les vozijo po železnem tiru k Ljubljani, v kamenolomu odmeva sleherni dan dleto in kladivo. Dohodek in dobiček seveda spravljajo drugi. Tudi ljudje ne prihajajo in odhajajo več z denarjem, z obrestmi: vse so izterjali dediči, nekatere dolžnike zarubili, pregnali v Ameriko z rezkimi kletvicami na ustnih.

Pomladi vendar prepeva v vrbju ob vodi slavec in v gozdu si šušče smreke v vrhovih na glas povest o izgubljenem življenju.

Jože Bekš:

Zadovoljnost.

Nekaj mi leži na srcu,
da bi boli se razplakal —
toda boljše, da bi solnca
vsedobrotnega pričakal...

Solnce mi srce ogreje
in prežene misli črne —
solnce je, ki zadovoljnost
tolikanj iskano vrne.

In če zadovoljnost imam,
kdo srečnejši je od mene?
Zdi se mi, kot da vse trate
meni klile bi zelene,

vse prostrano žitno polje
meni bi v pozdrav šumelo,
in v logéh poslednje ptičje
grlo meni v radost pelo.

O, če čutim zadovoljnost,
zdi se mi, da vsa človeška
srca bijejo kot moje,
in da bitja vsa nebeška

sreči moji se smehljajo. —
Nad gorami solnce vstaja;
mir se seli v dušo mojo,
zadovoljnost jo oslaja...

